ระบบการศึกษา ประเทศฝรั่งเศส

รัฐเดียว หลักสูตรเดียว และหลักการที่ไม่มีใครเหมือน

ตรงข้ามกับเยอรมนีทุกข้อ — กระทรวงเดียวคุมหลักสูตรทั้งประเทศ

เด็กเข้าโรงเรียนภาคบังคับตั้งแต่ ๓ ขวบ เร็วที่สุดในโลก

ห้ามสัญลักษณ์ทางศาสนาในโรงเรียนรัฐมาตั้งแต่ปี ๒๐๐๔

และปิดโรงเรียนสร้างชนชั้นนำของตัวเองทิ้งในปี ๒๐๒๑

ชุดเรียงความ "ระบบการศึกษาของประเทศต่างๆ" ตอนที่ ๙

© 2026 MT Media Online · เรียบเรียงจากแหล่งข้อมูลสาธารณะ ระบุรายการอ้างอิงท้ายบทความ

ระบบการศึกษาประเทศฝรั่งเศส: รัฐเดียว หลักสูตรเดียว และหลักการที่ไม่มีประเทศไหนในชุดนี้มี

ชุดเรียงความ "ระบบการศึกษาของประเทศต่างๆ" ตอนที่ ๙ · เผยแพร่ตุลาคม ๒๕๖๙ · อ่านประมาณ ๒๐ นาที

ในตอนที่ ๕ เราดูเยอรมนี ประเทศที่จงใจ *ไม่มี* กระทรวงศึกษาธิการกลาง เพราะกลัวว่าอำนาจรวมศูนย์จะถูกใช้ครอบงำประชาชนอีก ตอนนี้เราจะข้ามแม่น้ำไรน์ไปดูเพื่อนบ้านที่ตัดสินใจ **ตรงกันข้ามทุกข้อ**

ฝรั่งเศสมีกระทรวงศึกษาธิการแห่งชาติที่กำหนดหลักสูตรให้ทั้งประเทศ มีวันเปิดเทอมพร้อมกัน มีข้อสอบเดียวกัน และมีหลักการพื้นฐานข้อหนึ่งที่ไม่มีประเทศไหนในแปดตอนก่อนหน้านี้มี

หลักการนั้นคือ ***laïcité*** — ความเป็นกลางทางศาสนาของรัฐ ซึ่งในโรงเรียนฝรั่งเศสไม่ได้หมายถึงแค่ "ไม่สอนศาสนา" แต่หมายถึง **นักเรียนห้ามแสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาที่เห็นได้ชัดในโรงเรียนรัฐ**

เรียงความตอนนี้จะเล่าว่าฝรั่งเศสมาถึงจุดนี้ได้อย่างไร ระบบทำงานอย่างไร และทำไมประเทศที่ควบคุมทุกอย่างจากศูนย์กลางได้เบ็ดเสร็จขนาดนี้ กลับมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสูงเป็นอันดับต้นๆ ของ OECD

ห้าเรื่องที่ฝรั่งเศสทำไม่เหมือนใครในชุดนี้

๑. **ภาคบังคับเริ่มตั้งแต่อายุ ๓ ขวบ** — เร็วที่สุดในบรรดาเก้าประเทศ
๒. ***laïcité*** — ห้ามนักเรียนสวมสัญลักษณ์ทางศาสนาที่เห็นได้ชัดในโรงเรียนรัฐ
๓. **กระทรวงเดียวคุมหลักสูตรทั้งประเทศ** — ตรงข้ามกับเยอรมนีที่ ๑๖ รัฐคุมกันเอง
๔. **ระบบ *grandes écoles*** — โรงเรียนชั้นสูงที่ซ้อนอยู่เหนือมหาวิทยาลัย และไม่มีในประเทศอื่น
๕. **อาหารกลางวันสี่คอร์ส** — ถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ไม่ใช่แค่มื้ออาหาร

ภาค ๑ · วิวัฒนาการ: เมื่อโรงเรียนคือเครื่องมือสร้างพลเมือง

ค.ศ. ๑๘๘๑–๑๘๘๒ · กฎหมายแฌล แฟรี — จุดกำเนิดที่กำหนดทุกอย่าง

ฝรั่งเศสเริ่มสร้างระบบการศึกษาสมัยใหม่ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกับอังกฤษ ญี่ปุ่น และไทย คือราวทศวรรษ ๑๘๗๐–๑๘๘๐ แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างออกไปโดยสิ้นเชิง

กฎหมายที่เสนอโดยแฌล แฟรี กำหนดให้การศึกษา **ฟรีในปี ค.ศ. ๑๘๘๑** และ **บังคับเรียนและเป็นฆราวาสในปี ค.ศ. ๑๘๘๒** ตามด้วยกฎหมายโกเบลต์ปี ค.ศ. ๑๘๘๖ ซึ่งมาตรา ๑๗ กำหนดว่า **การสอนในโรงเรียนรัฐต้องมอบหมายให้บุคลากรฆราวาสเท่านั้น**

ข้อสุดท้ายนี้สำคัญมาก เพราะมันหมายความว่า **บาทหลวงและแม่ชีถูกห้ามสอนในโรงเรียนของรัฐ** ซึ่งเป็นการตัดอำนาจคริสตจักรคาทอลิกออกจากการศึกษาอย่างเด็ดขาด

เหตุผลเบื้องหลังเป็นเรื่องการเมืองล้วนๆ — สาธารณรัฐที่ ๓ ที่เพิ่งตั้งขึ้นต้องการสร้าง **"พลเมืองของ**

สาธารณรัฐ" ที่จงรักภักดีต่อรัฐมากกว่าต่อศาสนจักรหรือท้องถิ่น และเครื่องมือที่ใช้คือโรงเรียน

เปรียบเทียบเจตนาของผู้ก่อตั้งระบบทั้งเก้าประเทศ: อังกฤษตั้งโรงเรียนเพราะเด็กในเมืองอุตสาหกรรมไม่ได้เรียน · ญี่ปุ่นตั้งเพราะกลัวถูกมหาอำนาจแบ่งแยกแบบจีน · ไทยตั้งในบริบทการปรับประเทศให้ทันสมัย · **แต่ฝรั่งเศสตั้งเพื่อแย่งชิงความภักดีของประชาชนมาจากคริสตจักร** — นี่คือเหตุผลที่หลักการ *laïcité* ไม่ใช่นโยบายที่เพิ่มเข้ามาทีหลัง แต่เป็น **เหตุผลในการมีอยู่ของโรงเรียนรัฐฝรั่งเศสตั้งแต่วันแรก**

ค.ศ. ๑๙๐๕ · กฎหมายแยกศาสนจักรออกจากรัฐ

ยี่สิบปีต่อมา ฝรั่งเศสผ่านกฎหมายแยกศาสนจักรออกจากรัฐอย่างสมบูรณ์ โดยห้ามรัฐรับรองหรือให้เงินอุดหนุนศาสนาใด

จุดที่น่าสนใจและมักถูกยกมาถกเถียงคือ **ตัวกฎหมายปี ๑๙๐๕ เองไม่ได้ใช้คำว่า *laïcité*** เลย คำนี้และการตีความของมันพัฒนาขึ้นมาภายหลัง ซึ่งเป็นประเด็นที่นักวิชาการใช้โต้แย้งว่าการบังคับใช้ในยุคปัจจุบันตรงกับเจตนารมณ์เดิมหรือไม่

ค.ศ. ๒๐๐๔ · กฎหมายห้ามสัญลักษณ์ทางศาสนา

นี่คือจุดที่ *laïcité* กลายเป็นประเด็นระดับโลก กฎหมายฉบับนี้นำหลักการแยกศาสนจักรกับรัฐมาใช้กับ **การสวมใส่สัญลักษณ์หรือเครื่องแต่งกายที่แสดงการนับถือศาสนาในโรงเรียนรัฐระดับประถมและมัธยม**

ขอบเขตครอบคลุมสัญลักษณ์ทุกศาสนาเท่าเทียมกัน ทั้ง **ไม้กางเขน หมวกคิปปาของชาวยิว และผ้าคลุมศีรษะของมุสลิม**

และในปี ค.ศ. ๒๐๒๓ ฝรั่งเศสขยายไปถึงการห้ามสวมชุด *อาบายา* โดยรัฐมนตรีศึกษาธิการ กาเบรียล อัตตาล ระบุว่า **"อาบายาไม่มีที่ยืนในโรงเรียน"** ต่อมาสภาแห่งรัฐมีคำวินิจฉัยยืนตามกฎหมาย โดยเห็นว่าอาบายา **"เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยืนยันตัวตนทางศาสนา"**

เรื่องนี้ถกเถียงกันอย่างไร — ต้องเล่าทั้งสองด้าน

ฝ่ายสนับสนุน มองว่าโรงเรียนรัฐต้องเป็นพื้นที่ที่เด็กทุกคนเป็น "นักเรียน" เหมือนกันหมด ไม่ใช่เป็นตัวแทนของศาสนาใด การห้ามจึงเป็นการปกป้องเด็กจากแรงกดดันทางศาสนา และเป็นการบังคับใช้เท่าเทียมกับทุกศาสนา

ฝ่ายคัดค้าน โต้แย้งว่าในทางปฏิบัติ นโยบายนี้กระทบชาวมุสลิมหนักกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน และมีนักวิชาการด้านกฎหมายระบุว่ากฎหมายปี ๑๙๐๕ **"ถูกบิดเบือนและถูกใช้เป็นอาวุธมาตั้งแต่ทศวรรษ ๙๐"** โดยชี้ว่าแก่นเดิมของกฎหมายนั้นเป็นเสรีนิยม คือจำกัดอำนาจรัฐ ไม่ใช่จำกัดเสรีภาพของประชาชน

เรียงความนี้ไม่ได้ตัดสินว่าฝ่ายใดถูก แต่ยกมาเพราะเป็นตัวอย่างชัดเจนว่า **นโยบายการศึกษาคือการตัดสินใจเรื่องคุณค่าของสังคม ไม่ใช่เรื่องเทคนิคการสอน**

ลำดับเวลาโดยสังเขป

ปี ค.ศ.	เหตุการณ์
1881	กฎหมายแฌล แฟรี — **การศึกษาฟรี**
1882	กฎหมายแฌล แฟรี — **บังคับเรียนและเป็นฆราวาส**
1886	กฎหมายโกเบลต์ — **ครูในโรงเรียนรัฐต้องเป็นฆราวาสเท่านั้น**
1905	กฎหมายแยกศาสนจักรออกจากรัฐ (ไม่ได้ใช้คำว่า *laïcité* ในตัวบท)
1975	ปฏิรูปอาบี — รวมมัธยมต้นเป็น *collège unique* ให้เด็กทุกคนเรียนเหมือนกัน
2004	**ห้ามสัญลักษณ์ทางศาสนาที่เห็นได้ชัดในโรงเรียนรัฐ**
2019	**ลดอายุภาคบังคับลงเหลือ ๓ ขวบ** · เริ่มปฏิรูปการสอบบัค
2021	**ยุบโรงเรียน ENA** ที่ผลิตข้าราชการระดับสูง · ปฏิรูปบัคมีผลเต็มรูปแบบ
2022	ตั้ง **INSP** ขึ้นแทน ENA โดยประกาศว่าจะหลากหลายทางสังคมมากขึ้น
2022	**คะแนน PISA ต่ำที่สุดเท่าที่เคยวัดได้** ทั้งสามวิชา
2023	ขยายการห้ามไปถึงชุดอาบายา · สภาแห่งรัฐวินิจฉัยยืนตาม

ภาค ๒ · โครงสร้างปัจจุบัน

ช่วง	ชื่อฝรั่งเศส	อายุ	ระยะเวลา	จบด้วย
อนุบาล	*école maternelle*	**๓–๖**	๓ ปี	**บังคับตั้งแต่ปี 2019**
ประถม	*école élémentaire*	๖–๑๑	**๕ ปี**	—
มัธยมต้น	*collège*	๑๑–๑๕	**๔ ปี**	ประกาศนียบัตร *brevet* (DNB)
มัธยมปลาย	*lycée*	๑๕–๑๘	**๓ ปี**	**การสอบ *baccalauréat***

สิ่งที่ต้องสังเกตคือ **ฝรั่งเศสเริ่มภาคบังคับที่อายุ ๓ ขวบ** ซึ่งเร็วที่สุดในบรรดาเก้าประเทศในชุดนี้ และเร็วกว่าฟินแลนด์กับเอสโตเนียที่เริ่มเรียนชั้น ๑ ตอน ๗ ขวบถึงสี่ปี

แนวคิดเบื้องหลังคือ **ยิ่งเด็กเข้าสู่ระบบเร็ว ความต่างที่ติดตัวมาจากบ้านยิ่งถูกชดเชยได้มาก** โดยเฉพาะด้าน

ภาษา ซึ่งเป็นตรรกะที่น่าสนใจเพราะเป็นการใช้ "การเข้าระบบเร็ว" เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ตรงข้ามกับเยอรมนีที่ใช้ "การคัดแยกเร็ว" แล้วได้ผลตรงกันข้าม

สามสายของมัธยมปลาย

หลังจบ *collège* นักเรียนเลือกได้สามทาง คือ ***lycée général*** (สายสามัญ) ***lycée technologique*** (สายเทคโนโลยี) และ ***lycée professionnel*** (สายอาชีพ)

จุดที่ต่างจากเยอรมนีอย่างสำคัญคือ **ฝรั่งเศสคัดแยกตอนอายุ ๑๕ ไม่ใช่ ๑๐** และก่อนหน้านั้นเด็กทุกคนเรียนใน *collège unique* หลักสูตรเดียวกันหมดตามการปฏิรูปปี ค.ศ. ๑๙๗๕

การปฏิรูปการสอบบัคปี ๒๐๑๙–๒๐๒๑

การสอบ *baccalauréat* หรือที่คนฝรั่งเศสเรียกสั้นๆ ว่า "บัค" คือการสอบปลายมัธยมปลายที่เป็นทั้งใบจบการศึกษาและใบเบิกทางเข้ามหาวิทยาลัย

เดิมบัคแบ่งเป็นสามสายตายตัว คือ **L** (วรรณกรรม) **ES** (เศรษฐศาสตร์สังคม) และ **S** (วิทยาศาสตร์) การปฏิรูปล่าสุดยกเลิกทั้งสามสายนี้ แล้วเปลี่ยนเป็นระบบ ***spécialités*** หรือวิชาเอก โดย

- นักเรียนเลือก **๓ วิชาเอกในชั้น Première**
- ตัดออกหนึ่งวิชาในชั้น Terminale **เหลือ ๒ วิชาไปสอบปลายทาง**
- เพิ่มการสอบปากเปล่าใหม่ชื่อ ***Grand Oral***
- เพิ่มน้ำหนักการประเมินต่อเนื่องระหว่างเรียน (มีแหล่งระบุว่าคิดเป็นราวร้อยละ ๔๐ ของคะแนนรวม)

น่าสังเกต — ฝรั่งเศสกับสิงคโปร์เดินทางเดียวกันโดยบังเอิญ: การปฏิรูปบัคของฝรั่งเศสคือ **การเลิกจัดเด็กเป็น "สาย" แล้วเปลี่ยนเป็นให้เลือกเป็น "รายวิชา"** ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับ Full Subject-Based Banding ของสิงคโปร์ในตอนที่ ๖ เป๊ะ สองประเทศนี้อยู่คนละซีกโลก มีบริบทคนละแบบ แต่มาถึงข้อสรุปเดียวกันในเวลาไล่เลี่ยกัน คือ **การจัดกล่องให้ทั้งคนนั้นหยาบเกินไป เพราะเด็กคนหนึ่งเก่งไม่เท่ากันทุกวิชา**

ภาค ๓ · สองเรื่องที่ไม่มีในประเทศอื่น

๑. *Grandes écoles* — ระบบชั้นสูงที่ซ้อนอยู่เหนือมหาวิทยาลัย

นี่คือสิ่งที่ทำให้ระบบฝรั่งเศสเข้าใจยากที่สุดสำหรับคนนอก และเป็นจุดที่ความเหลื่อมล้ำทำงานอย่างแนบเนียนที่สุด

ในประเทศส่วนใหญ่ มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดคือจุดสูงสุดของระบบ — อ็อกซ์ฟอร์ดของอังกฤษ โตเกียวของญี่ปุ่น SKY ของเกาหลีใต้ แต่ในฝรั่งเศส **มหาวิทยาลัยไม่ใช่จุดสูงสุด**

เหนือมหาวิทยาลัยขึ้นไปมีสถาบันอีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ***grandes écoles*** ซึ่งรับนักศึกษาผ่านการสอบแข่งขันที่เรียกว่า *concours* และก่อนจะสอบได้ ต้องผ่านชั้นเตรียมที่เรียกว่า ***classes préparatoires*** อีกสองปี ซึ่งขึ้นชื่อ

ว่าหนักที่สุดในระบบการศึกษาฝรั่งเศส

ผลคือเส้นทางสู่ตำแหน่งสูงในฝรั่งเศสเป็นเส้นทางคู่ขนานที่แยกจากมหาวิทยาลัยทั่วไปโดยสิ้นเชิง

การยุบ ENA — ประเทศที่ปิดโรงเรียนสร้างชนชั้นนำของตัวเอง

สถาบันที่โดดเด่นที่สุดในกลุ่มนี้คือ ***École nationale d'administration*** **(ENA)** ซึ่งผลิตข้าราชการระดับสูงของฝรั่งเศสมาหลายสิบปี และผลิตประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรีมาแล้วหลายคน

แต่ ENA ถูกวิจารณ์มานานว่าเป็นกลไก **ผลิตซ้ำชนชั้นนำ** โดยมีรายงานว่านักศึกษาที่เป็นลูกของผู้ใช้แรงงานมีเพียงราว **ร้อยละ ๖** และบทวิเคราะห์ภาษาฝรั่งเศสระบุว่า ENA เป็นโรงเรียนที่ถูกยกขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ของการผลิตซ้ำทางสังคมที่เป็นลักษณะเฉพาะของการคัดเลือกชนชั้นนำในฝรั่งเศสอยู่เสมอ

ในวันที่ ๘ เมษายน ค.ศ. ๒๐๒๑ ประธานาธิบดีมาครง — ซึ่งตัวเองก็จบจาก ENA — ประกาศปิดโรงเรียนแห่งนี้ โดยให้เหตุผลว่า **ผู้จบจากโรงเรียนนี้ห่างไกลเกินไปจากประชาชนทั่วไปที่พวกเขาถูกฝึกมาเพื่อบริหาร** และระบุเป้าหมายว่าต้องการคัดเลือกคน **"ตามความสามารถ ไม่ใช่ตามภูมิหลังทางสังคมและครอบครัว"**

ENA ถูกยุบในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ค.ศ. ๒๐๒๑ และสถาบันใหม่ชื่อ **INSP** ตั้งขึ้นแทนในวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๒๐๒๒

แต่ได้ผลจริงไหม — ต้องระบุเสียงวิจารณ์ด้วย: บทวิเคราะห์ในวารสาร Esprit โต้แย้งว่า INSP ใหม่ **ไม่ได้เอื้อให้คนที่มีภูมิหลังทางสังคมหลากหลายกว่าเดิมเข้าถึงได้จริง** และมีการระบุว่าการฝึกอบรมของ INSP เป็นการสืบทอดต่อจาก ENA

บทเรียนที่ได้จึงเป็นเรื่องที่พบซ้ำในหลายตอนของชุดนี้ — **การเปลี่ยนชื่อและเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร ไม่ได้เปลี่ยนกลไกที่ผลิตความเหลื่อมล้ำ ถ้ากลไกนั้นอยู่ที่ขั้นตอนก่อนหน้า** ในกรณีนี้คือ *classes préparatoires* และการเตรียมตัวสอบ *concours* ที่เด็กจากครอบครัวมีฐานะได้เปรียบมาตั้งแต่ต้นทาง

๒. อาหารกลางวันสี่คอร์ส — การศึกษาที่โต๊ะอาหาร

ฝรั่งเศสเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ถือว่า **อาหารกลางวันคือส่วนหนึ่งของการศึกษา** เช่นเดียวกับญี่ปุ่นและฟินแลนด์ในตอนก่อนหน้า แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างออกไปอีกแบบ

อาหารกลางวันในโรงอาหารโรงเรียนฝรั่งเศส (*la cantine*) โดยทั่วไปเป็นมื้อร้อนที่ประกอบด้วย **สี่ถึงห้าคอร์ส** คือ **ออเดิร์ฟผัก · จานหลักพร้อมเครื่องเคียงผัก · ชีส · และของหวาน** ซึ่งมักเป็นผลไม้ และเป็นขนมหวานในบางวัน

ที่มาของรูปแบบนี้ย้อนไปถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และแนวคิดเบื้องหลังคือการสอนให้เด็กรู้จัก **วัฒนธรรมอาหาร โภชนาการ และการชื่นชมรสชาติ**

เรื่องเวลานั้นแหล่งข้อมูลระบุต่างกัน ตั้งแต่ช่วงพัก ๙๐–๑๒๐ นาที ไปจนถึง ๓๐–๙๐ นาทีแล้วแต่โรงเรียน โดยกระทรวงกำหนดให้เด็กต้องนั่งที่โต๊ะอาหารอย่างน้อย ๓๐ นาที

ข้อแตกต่างสำคัญจากฟินแลนด์คือ **เด็กฝรั่งเศสที่กินที่โรงอาหารต้องจ่ายค่าอาหาร** ไม่ได้ฟรีทุกคนแบบ

ฟินแลนด์ที่ให้ฟรีมาตั้งแต่ปี ๑๙๔๘

ประเทศ	มองอาหารกลางวันเป็นอะไร	ฟรีไหม
ฟินแลนด์	ความเท่าเทียมและโภชนาการ	**ฟรีทุกคน ตั้งแต่ปี 1948**
ญี่ปุ่น	ฝึกความรับผิดชอบและการทำงานเป็นทีม (เด็กเสิร์ฟเอง)	มีค่าใช้จ่าย
ฝรั่งเศส	**สอนวัฒนธรรมอาหารและรสชาติ**	มีค่าใช้จ่าย

ภาค ๔ · ปัญหา: ควบคุมได้ทุกอย่าง แต่แก้ความเหลื่อมล้ำไม่ได้

นี่คือข้อที่ทำให้กรณีฝรั่งเศสน่าคิดที่สุด เพราะฝรั่งเศสมีสิ่งที่นักปฏิรูปการศึกษาหลายคนฝันถึง คือ **อำนาจรวมศูนย์ที่เปลี่ยนหลักสูตรทั้งประเทศได้ด้วยคำสั่งเดียว** แต่ผลลัพธ์กลับไม่ได้ดีตามที่ควร

คะแนน PISA 2022

วิชา	ฝรั่งเศส	เปลี่ยนแปลงจากปี 2018
คณิตศาสตร์	๔๗๔	**ลดลง ๒๑.๕ คะแนน**
การอ่าน	๔๗๔	**ลดลง ๑๘.๘ คะแนน**
วิทยาศาสตร์	๔๘๗	ลดลง

OECD ระบุว่าผลปี ๒๐๒๒ ของฝรั่งเศสอยู่ใน **กลุ่มที่ต่ำที่สุดเท่าที่ PISA เคยวัดได้ทั้งสามวิชา** — ซึ่งเป็นข้อความเดียวกับที่ใช้กับเยอรมนีในตอนที่ ๕

ความเหลื่อมล้ำ: อันดับสองรองจากเยอรมนี

ตัวเลขที่หนักที่สุดคือช่องว่างระหว่างเด็กที่ได้เปรียบกับเด็กที่เสียเปรียบ โดย **นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมดีกว่าทำคะแนนคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มเสียเปรียบถึง ๑๑๓ คะแนน**

และบทวิเคราะห์ของฝรั่งเศสเองระบุว่า **ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ผลการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนถูกอธิบายด้วยภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมมากที่สุด เป็นรองเพียงเยอรมนี**

ข้อค้นพบที่สำคัญที่สุดของเรียงความตอนนี้: เยอรมนีกับฝรั่งเศสมีโครงสร้างการปกครองการศึกษา **ตรงข้ามกันโดยสิ้นเชิง** — เยอรมนีกระจายอำนาจสุดขั้วไปที่ ๑๖ รัฐ ส่วนฝรั่งเศสรวมศูนย์สุดขั้วไว้ที่กระทรวงเดียว

แต่ทั้งสองประเทศกลับมา **ติดอันดับหนึ่งและสองของ OECD ในเรื่องเดียวกัน คือการที่ฐานะพ่อแม่กำหนด**

ผลการเรียนของลูก

ข้อสรุปที่ตามมาคมมาก — **การรวมศูนย์หรือการกระจายอำนาจ ไม่ใช่ตัวแปรที่กำหนดความเท่าเทียม** เพราะถ้ามันเป็นตัวแปรสำคัญจริง สองประเทศนี้ต้องให้ผลต่างกัน แต่กลับไม่ต่าง ตัวแปรที่แท้จริงอยู่ที่อื่น

เรื่องที่ฝรั่งเศสแก้ได้ดี: การซ้ำชั้น

เพื่อความเป็นธรรม ต้องระบุด้วยว่าฝรั่งเศสแก้ปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งได้สำเร็จอย่างชัดเจน

ในปี ค.ศ. ๒๐๐๙ ฝรั่งเศสมีสัดส่วนนักเรียนที่เคยซ้ำชั้น **สูงเป็นอันดับสามในกลุ่มประเทศ OECD ทั้งหมด** ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ เพราะงานวิจัยชี้ว่าการให้ซ้ำชั้นมักไม่ช่วยให้เด็กเรียนดีขึ้น แต่ทำลายความมั่นใจและเพิ่มโอกาสออกกลางคัน

ถึงปี ค.ศ. ๒๐๒๒ ตัวเลขนี้ลดลงมาเหลือ **ราวร้อยละ ๑๑ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ย OECD ที่ร้อยละ ๙ เพียงเล็กน้อย** ถือเป็นการปรับปรุงที่ชัดเจนที่สุดเรื่องหนึ่ง และเป็นตัวอย่างว่าอำนาจรวมศูนย์ของฝรั่งเศส **ใช้ได้ผลจริงเมื่อโจทย์คือการเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ชัดเจน**

ภาค ๕ · เปรียบเทียบเก้าประเทศ และบทเรียน

ประเด็น	ฝรั่งเศส	เยอรมนี	ฟินแลนด์/เอสโตเนีย	สิงคโปร์
ใครคุมหลักสูตร	**กระทรวงเดียว**	**๑๖ รัฐ**	เทศบาล/โรงเรียน	กระทรวงเดียว
อายุเริ่มภาคบังคับ	**๓**	๖	๖–๗	๖
อายุคัดแยกสาย	๑๕	**๑๐**	๑๖	๑๒ (กำลังรื้อ)
ศาสนาในโรงเรียน	**ห้ามสัญลักษณ์**	มีโรงเรียนศาสนาในระบบรัฐ	ไม่เป็นประเด็น	ไม่เป็นประเด็น
ฐานะพ่อแม่มีผลแค่ไหน	**อันดับ ๒ ของ OECD**	**อันดับ ๑**	**ต่ำที่สุด**	ปานกลาง
แนวโน้มคะแนนล่าสุด	ต่ำสุดเท่าที่วัดได้	ต่ำสุดในรอบ ๒๕ ปี	ถดถอย / อันดับ ๑ ยุโรป	อันดับต้นต่อเนื่อง

สามบทเรียนจากกรณีฝรั่งเศส

หนึ่ง — โครงสร้างการปกครองไม่ใช่ตัวแปรชี้ขาด นี่คือบทเรียนที่มีค่าที่สุดและขัดกับความเชื่อทั่วไปมากที่สุด เพราะการถกเถียงเรื่องปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศรวมทั้งไทยมักวนอยู่ที่ว่า *ควรรวมศูนย์หรือกระจาย*

อำนาจ แต่ฝรั่งเศสกับเยอรมนีเลือกคนละขั้วสุดโต่ง แล้วได้ผลเรื่องความเหลื่อมล้ำแย่พอกัน **คำถามที่ถูกต้องกว่าจึงไม่ใช่ "ใครควรคุม" แต่คือ "เราจะช่วยเด็กที่ตามไม่ทันอย่างไร"** ซึ่งเป็นสิ่งที่ฟินแลนด์และเอสโตเนียโฟกัส

สอง — เปลี่ยนชื่อองค์กรไม่ได้เปลี่ยนกลไก การยุบ ENA เป็นความกล้าทางการเมืองที่น่าชื่นชม แต่เสียงวิจารณ์ชี้ว่าไม่ได้เปลี่ยนองค์ประกอบทางสังคมของผู้เข้าเรียนจริง เพราะกลไกคัดกรองอยู่ที่ *classes préparatoires* ซึ่งอยู่ก่อนหน้านั้น **การปฏิรูปที่แตะปลายทางโดยไม่แตะต้นทาง มักเปลี่ยนแค่ป้ายชื่อ**

สาม — อำนาจรวมศูนย์ได้ผลกับโจทย์บางแบบ ไม่ได้ผลกับบางแบบ ฝรั่งเศสลดการซ้ำชั้นลงได้อย่างชัดเจนภายในสิบกว่าปี เพราะนั่นคือการ *เปลี่ยนแนวปฏิบัติที่สั่งได้* แต่แก้ความเหลื่อมล้ำไม่ได้ เพราะนั่นคือการ *เปลี่ยนสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านของเด็กและในการเตรียมสอบ* ซึ่งคำสั่งจากกระทรวงเอื้อมไม่ถึง

สำหรับผู้อ่านชาวไทย: ไทยรับอิทธิพลหลายอย่างจากระบบฝรั่งเศสผ่านทางการจัดโครงสร้างราชการและแนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง และไทยก็เป็นระบบรวมศูนย์เช่นเดียวกัน กรณีฝรั่งเศสจึงมีค่าในฐานะ**ตัวอย่างของประเทศที่รวมศูนย์แล้วไปได้ไกลพอสมควร แต่ชนเพดานเรื่องความเหลื่อมล้ำ** และสิ่งที่ควรหยิบมาคิดต่อคือข้อสังเกตว่า — เมื่อฝรั่งเศสกับเยอรมนีซึ่งอยู่คนละขั้วของการปกครองการศึกษา กลับมีปัญหาความเหลื่อมล้ำพอๆ กัน **การถกเถียงเรื่องโครงสร้างการบริหารอาจไม่ใช่สิ่งที่ควรใช้พลังมากที่สุด**

◆ ◆ ◆

แหล่งอ้างอิง

1. OECD. *PISA 2022 Results (Volume I and II) — Country Note: France.* https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/france_8008535b-en.html
2. OECD. *PISA 2022 Results (Volume I and II) — Country Notes: France (ฉบับเต็ม).* https://www.oecd.org/en/publications/2023/11/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_2fca04b9/france_d1a5bb8b.html
3. OECD. *PISA 2022 Results (Volume III) — Factsheets: France.* https://www.oecd.org/en/publications/pisa-results-2022-volume-iii-factsheets_041a90f1-en/france_d0cb0ca7-en.html
4. OECD. *Selecting and grouping students — PISA 2022 Results (Volume II).* https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-ii_a97db61c-en/full-report/component-11.html
5. OECD. *Overview of Performance Trends — PISA 2022 Results (Volume I).* https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i_53f23881-en/full-report/overview-of-performance-trends_ae540546.html
6. Telos. *PISA 2022 : où en est la France ?* https://www.telos-eu.com/fr/societe/pisa-2022-ou-en-est-la-france.html

7. ScienceDirect. *Inequality of opportunity in education: Insights on native and immigrant students in France.* https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0161893826000451
8. Wikipedia. *Jules Ferry laws.* https://en.wikipedia.org/wiki/Jules_Ferry_laws
9. Wikipedia. *Secularism in France.* https://en.wikipedia.org/wiki/Secularism_in_France
10. Wikipedia. *French law on secularity and conspicuous religious symbols in schools.* https://en.wikipedia.org/wiki/French_law_on_secularity_and_conspicuous_religious_symbols_in_schools
11. Modern French Blog. *Laïcité explained: France's secular foundation.* https://www.modernfrenchblog.com/understanding-laicite-the-secular-foundation-of-french-society/
12. CNN. *France to ban the wearing of abayas in schools, fueling accusations of Islamophobia.* https://www.cnn.com/2023/08/28/europe/france-abayas-schools-ban-intl/index.html
13. Religion Unplugged. *France Bans The Abaya In Schools: A History Of The Islamic Garment.* https://religionunplugged.com/news/2023/8/28/abaya-the-islamic-garments-origins-and-why-france-is-banning-it
14. University of Alabama at Birmingham, Institute for Human Rights. *France's New Ban on the Abaya in Public Schools.* https://sites.uab.edu/humanrights/2023/11/12/frances-new-ban-on-the-abaya-in-public-schools
15. Wikipedia. *École nationale d'administration.* https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_nationale_d%27administration
16. Wikipedia. *Institut national du service public (INSP).* https://en.wikipedia.org/wiki/Institut_national_du_service_public
17. University World News. *Macron replaces elite ENA with 'socially diverse' institute.* https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210409134121523
18. France Info. *Suppression de l'ENA.* https://www.franceinfo.fr/societe/education/suppression-de-l-ena/
19. Esprit (Natacha Gally). *Le marché des hauts fonctionnaires. De l'ENA à l'INSP.* https://esprit.presse.fr/article/natacha-gally/le-marche-des-hauts-fonctionnaires-de-l-ena-a-l-insp-44064
20. Education by Country. *France Education System (2026): Structure, Quality, and Performance.* https://educationbycountry.org/country/france/
21. Education Benchmark. *France Education System: Collège, Lycée, Baccalauréat, and School Levels.* https://educationbenchmark.com/education-systems/france-education-system/
22. Selectra. *Education in France: A 2026 Guide for Expat Parents.* https://en.selectra.info/moving-to-france/education
23. GetGIS. *Education System in France: Structure, Levels, and Grading.* https://getgis.org/blog/education-system-france
24. Global School Guide. *French Curriculum Schools: AEFE Network and the Baccalauréat Explained 2026.* https://globalschoolguide.com/curriculum/french/
25. K12 Academics. *France Education Guide: System, Schools, Universities & Studying Abroad.* https://tools.k12academics.com/country-guides/france.html
26. StudySmarter. *French Education System: Overview, Levels.*

https://www.studysmarter.co.uk/explanations/french/french-social-issues/french-education-system/

27. EduEdge. *What Does a French School Day Look Like? (Full Schedule).* https://eduedge.blog/what-does-a-french-school-day-look-like

28. In Love with France. *Inside a French School Lunch: Four Courses and No Ketchup.* https://inlovewithfrance.com/925/inside-a-french-school-lunch-four-courses-and-no-ketchup/

29. Cromwell International. *French School Lunch Menus.* https://cromwell-intl.com/travel/france/school-lunch-menus/

30. PMC (National Library of Medicine). *The relationship between school lunch attendance and the food intakes of French schoolchildren aged 3–17 years.* https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10271670/

หมายเหตุ: แหล่งข้อมูลระบุปีของการปฏิรูปการสอบบัคต่างกัน บางแหล่งถือว่าการยกเลิกสาย L/ES/S เกิดในปี ค.ศ. ๒๐๑๙ และการเพิ่มการประเมินต่อเนื่องกับ Grand Oral เกิดในปี ๒๐๒๑ เรียงความนี้ระบุช่วงปี ๒๐๑๙–๒๐๒๑ ตามบริบท ส่วนสัดส่วนคะแนนการประเมินต่อเนื่องและระยะเวลาพักกลางวัน แหล่งข้อมูลให้ตัวเลขไม่ตรงกันและส่วนใหญ่เป็นคู่มือสำหรับชาวต่างชาติ ไม่ใช่เอกสารทางการ ผู้อ่านที่ต้องการตัวเลขเพื่ออ้างอิงทางวิชาการควรตรวจจากกระทรวงศึกษาธิการแห่งชาติฝรั่งเศสและ OECD โดยตรง ส่วนประเด็น laïcité เรียงความนี้นำเสนอทั้งจุดยืนของฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน ซึ่งแหล่งข้อมูลแต่ละฝ่ายมีจุดยืนทางการเมืองของตนเอง